

відіграє роль системоутворювального інструмента, що дозволяє об'єднати економічну доцільність із екологічною безпекою та соціальною відповідальністю, створюючи передумови для формування ціннісно орієнтованого бізнесу майбутнього.

Список використаних джерел

1. Яловега Л.В., Лега О.В., Прийдак Т.Б. Циркулярна економіка як інструмент сталого розвитку: виклики та перспективи. *Управлінські парадигми сталого розвитку та інклюзивного економічного зростання*: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. Суми: Сумський державний університет, 2024. С. 227-228.

Яловега Л. В.,

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування

Лега О. В.,

канд. екон. наук, доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування

Прийдак Т. Б.,

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава

КАСОВІ РОЗРИВИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ: ПРОБЛЕМАТИКА, ДІАГНОСТИКА, ЗАПОБІГАННЯ

У сучасних умовах господарювання ефективно управління грошовими потоками набуває особливої актуальності, оскільки забезпечення безперервної платоспроможності є передумовою фінансової стійкості підприємств. Одним із найпоширеніших викликів у сфері управління фінансами виступає касовий розрив, що характеризується тимчасовою нестачею коштів для покриття поточних обов'язкових зобов'язань. Така ситуація не завжди є наслідком збитковості бізнесу, а свідчить про дисфункцію у процесах планування грошових надходжень і витрат.

Касовий розрив визначається як різниця між наявними на початок періоду грошовими коштами з урахуванням очікуваних надходжень та сумарними плановими відрахуваннями. Поява дефіциту обігових коштів, навіть при наявності прибуткової операційної діяльності, може зумовити затримки у виплаті заробітної плати, накопичення кредиторської заборгованості перед постачальниками та фінансовими установами, а також порушення податкової дисципліни, що, у свою чергу, призводить до нарахування штрафних санкцій і пені. На відміну від технічного дефолту,

що є наслідком структурної збитковості діяльності підприємства, касовий розрив має тимчасовий характер і часто пов'язаний із неузгодженістю між моментами надходження грошових ресурсів і часом здійснення зобов'язань.

З-поміж основних причин касових розривів слід виокремити:

- відсутність системного фінансового планування;
- недосконалість графіків платежів;
- слабкий контроль за дебіторською заборгованістю;
- необґрунтовану пріоритезацію витрат.

Разом із тим, значну роль також відіграє відсутність платіжного календаря, який дозволяє своєчасно виявляти майбутні касові розриви та оперативно коригувати управлінські рішення.

Особливу увагу в контексті оцінки касових розривів слід приділити фінансовому та операційному циклам. Фінансовий цикл охоплює період від моменту оплати ресурсів до моменту отримання доходу від реалізації продукції (робіт, послуг). Чим довшим є цей цикл, тим більшою є потреба у фінансуванні оборотного капіталу. Скорочення фінансового циклу є стратегічним завданням, що досягається за рахунок прискорення виробництва, оптимізації запасів та активного управління дебіторською заборгованістю. Операційний цикл, у свою чергу, відображає швидкість трансформації матеріальних ресурсів у грошову виручку, а його скорочення свідчить про підвищення ефективності функціонування підприємства [1].

Ще однією значущою причиною виникнення касових розривів є активна інвестиційна діяльність, зокрема запуск нових проєктів за рахунок обігових коштів функціонуючого бізнесу. Така стратегія, за відсутності попередньої фінансової моделі та достатнього резервного капіталу, може призвести до зниження ліквідності, втрати рентабельності та дестабілізації операційної діяльності. Для запобігання цим ризикам необхідно забезпечити чітке планування грошових потоків на всіх етапах інвестування, включаючи залучення зовнішніх джерел фінансування в разі недостатності власного капіталу.

Неконтрольовані витрати також відіграють деструктивну роль, спричиняючи хаос у фінансовій системі підприємства [2]. Відсутність логіки в платіжній дисципліні, імпульсивні закупівлі, невизначеність відповідальних осіб і безконтрольне вилучення коштів власниками знижують ефективність управління грошовими ресурсами. Внаслідок цього виникає фінансова нестабільність, а бізнес втрачає ознаки платоспроможності.

Сезонність операційної діяльності також формує специфічні умови виникнення касових розривів. Типовою помилкою є виведення коштів під час міжсезоння, що унеможливорює закупівлю товару на початку нового

циклу. Така ситуація потребує впровадження систематичного контролю закупівель, ефективного управління залишками на складах, проведення АВС-аналізу товарних запасів та коригування плану руху коштів відповідно до сезонних коливань. Із метою запобігання касовим розривам підприємству слід вживати низку послідовних заходів: від формування зведеного бюджету грошових потоків до актуалізації платіжного календаря. Платіжний календар є інструментом антикризового управління ліквідністю, що дозволяє своєчасно виявляти дефіцит грошових коштів та приймати рішення про зміну строків платежів або залучення короткострокового фінансування. Побудова ефективного календаря передбачає класифікацію витрат за рівнем пріоритетності, складання графіка надходжень, обліку дебіторської та кредиторської заборгованості, а також щоденний контроль виконання плану.

Таким чином, запобігання касовим розривам потребує комплексного підходу, який поєднує стратегічне планування, аналітичне прогнозування та оперативне управління. Своєчасне виявлення факторів ризику, побудова дієвих моделей грошових потоків, формування внутрішніх регламентів фінансової дисципліни та адаптація фінансових стратегій до умов зовнішнього середовища є ключовими елементами стабільного функціонування підприємства у змінному економічному середовищі.

Список використаних джерел

1. Плаксієнко В., Яловега Л., Лега О., Прийдак Т., Мокієнко Т., Канцедал Н. *Управлінський облік: навч. посіб. [для студ. вищих навч. закл.]* 2-ге вид., перероб. і доп. Полтава : РВВ ПДАУ, 2023. 338 с.

2. Яловега Л. В., Лега О. В., Прийдак Т. Б. *Управлінські рішення: аналіз релевантності облікової інформації. Причорноморські економічні студії.* 2022. Вип.74. С.227-233.